

N:o 62.

Ank. till Riksd. kansli den 28 april 1905, kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning af väckta motioner om revision af fattigvårdslagstiftningen m. m.

Till förberedande behandling har lagutskottet fått mottaga särskilda inom Andra Kammaren, under n:o 70 af herr *J. E. A. Ohlsson* i Halmstad, under n:o 71 af herr *D. Holmgren* och under n:o 131 af herr *A. Ekman* väckta motioner angående fattigvårdslagstiftningen.

Motionen n:o 70 är så lydande:

»Sedan en tjuguårig erfarenhet uppvisat svagheter i 1871 års fattigvårdsförordnings affattning och tillämpning med afseende på *vården* af fattighjonerna, började inom Riksdagen motionsvis arbetet på dessa bristers afhjälpan och har sedan dess med korta mellanrum pågått, ehuru hittills, beklagligt nog, med nedslående resultat.

Vid senaste riksdagen väcktes inom Andra Kammaren fyra motioner i hithörande ärende och afslogos lika många. Undertecknad hade tagit sig friheten att i motion n:o 7 ännu en gång framhålla som ett synnerligen upprörande missbruk den s. k. bortauktioneringen af fattighjon till den minstbjudande och att föreslå en effektiv kontroll från statens sida öfver den kommunala fattigvården. Liksom föregående ensartade motioner — 1891 Andra Kammaren 105 om förbud mot bortauktionering af fattighjon och 1893 Andra Kammaren 95 och 106 om tillsättning af

fattigvårdsinspektörer — blef den emellertid af lagutskottet afstyrkt och af Riksdagen afslagen. Då jag håller före, att motionen afsåg en god sak, hvars rättfärdighetskraf i längden icke låta sig afvisas, och då i den svenska pressen en kraftig opinion för densamma gifvit sig till känna, vill jag ännu en gång blifva ett om ock svagt redskap för befordrandet af en reform, som mänsklighetskänsla och anständighetskänsla lika kraftigt påkalla.

För att nu till att börja med hålla mig till bortauktioneringen, tror jag mig i mitt anförande till Andra Kammarens protokoll II. 30, 46, hafva ådagalagt gentemot dem, som påstå, att en dylik form för försäljning åtminstone af äldre fattighjon icke numera förekommer, att om också saken i nu senast nämnda afseende icke äger någon större utbredning, den likväl existerar. Här upprepar jag till stöd för min uppfattning endast de officiella uttalanden, som återfinnas i lagutskottets utlåtande n:o 32 vid 1904 års riksdag: »— — — Men då enligt kommitténs mening det *hufvudsakligast* vore barn, som utackorderades på offentlig auktion, samt auktionsförfarandet äfven *förnämligast* i detta afseende väckt anstöt, ansåg sig kommittén, *hvars uppdrag för öfrigt endast gällde barn*, böra inskränka sitt förslag till förbud *allenast* mot auktioner för sistberörda ändamål» samt »vissa af nämnda myndigheter (Konungens befallningshafvande och kammarrätten) hafva emellertid uttalat den mening, att det föreslagna stadgandet bör afse *alla fattighjon, ej blott barn*».

Men här finnas ännu flera missförhållanden inom fattigvården, som kräfva rättelse. Då det i § 9 mom. 1 af gällande fattigvårdsförordning heter: »På hvarje fattigvårdssamhälle ankommer att i öfverensstämmelse med denna förordning ordna sin fattigvård på sätt efter ortens särskilda förhållanden lämpligast finnes», kan väl ej detta innebära en sanktion på rote- eller sockengången — enligt statistiska centralbyråns redogörelse för 1902 förekommer sådan ännu i några län med ett hjoneantal af 361 personer —; icke heller på frånvaron af hvarje slags fattigvårdsanstalt, såsom fallet är i 428 kommuner, d. v. s. 17 procent af landets fattigvårdssamhällen; icke heller på bristande tillsyn och vanvård eller alltför knappt årsunderhåll eller bristfälliga bostäder eller sammanförande under samma tak och i samma rum af vansinniga, idioter, med vedervärdiga sjukdomar behäftade, män, kvinnor och barn.

Bland den stora mängden af exempel på ofvan uppräknade missförhållanden tillåter jag mig anföras några såsom särskildt belysande, hvarvid dock må framhållas, att rörande vården af sinnessjuka och sinnesslöa medicinalstyrelsen den 8 december 1902 i enlighet med kungl. brefvet den 14 juni 1901 afgifvit berättelse.

»Sinnesslöe O. M. vistas i en usel fattigstuga med fader och 5 syskon. Höggradigt osnygg, störande och förstörande, bits, rifs och slåss. Ofta instängd i en afbalkning (1,20 × 2). Får föda endast genom grannars barmhärtighet.» (Medicinalstyrelsens berättelse.)

»Ett ruskigt näste måste fattigstugan vid Tärna kyrka vara, efter hvad Salatidningen Ö. V. meddelar. Sedan några år tillbaka äro bland andra där inhysta kvinnliga fattighjon, som mottaga besök af luffare och misstänkta individer, då där lefves ett lif af uslaste slag och som föranledt ortens polismyndighet att anhålla samt för lösdrifveri varna flere af dess tillfälliga gäster. Det sorgligaste är, att *minderåriga barn* finnas i fattigstugan, hvilka måste åse eländet samt få uppväxa i en atmosfär af otuktigt lefverne, fylleri och slagsmål (Smål. Alleh. 11. 1. 05).

»För vanvård af sinnessjuk har förste provinsialläkaren i Kronobergs län anmält Hjortsberga fattigvårdsstyrelse. Förklaring infordrades af länsstyrelsen, men afläts först sedan vite af 50 kronor verkat. Angifvelsen bestreds, men ortens kronolänsman intygar, att det rum, som upplåtits åt den sinnessjuke, hans gamle fader och sjuke broder, är obeboeligt vintertiden och sängkläderna af uslaste beskaffenhet» (Halland).

Om en annan fattigvård säges i medicinalstyrelsens ofvan omnämnda berättelse: »Föda, tillsyn, vård och ans ytterst otillfredsställande; dålig tillsyn och kontroll; obeskrifligt uselt och osnyggt; i hygieniskt hänseende i yttersta grad vanlottad. Vården handhafves närmast af en snuskig och oordentlig kvinna, som enligt egen uppgift plägar tukta de sinnessjuka, om dessa ej »uppföra sig väl». Dryckenskap och annan lastbarhet bland de öfriga understödstagarne är sannolik.»

Om en annan fattigvård säges i samma berättelse: »Fattiggården står mycket lågt i afseende på ordning och tillsyn; snuskigt och eländigt» och om behandlingssättet i en dylik af sinnesslöe S. A. K.: »Nattetid i oeldad cell i källaren, invid likboden.»

I Stockholmstidningen läses den 7 januari 1904 följande under rubrik Ännu en sorglig fattighusinteriör: »En 10-årig gosse, Johan Forslund, moder- och faderlös, har ett par år varit intagen på Njurunda fattiggård. På grund af hård behandling har han emellertid två gånger rymt från fattiggården och nu senast har han i flera veckor irrat omkring ute vid Essvik, där barmhärtiga människor ge honom mat.

Om nätterna söker han sig skydd i uthus och arbetslokaler i och omkring Essviks fabriker m. fl. platser. Det stackars barnet, som är i saknad af skor och endast nödortfittigt skyles af tunna trasor, löper naturligtvis fara att nu, då kallare väderlek inträder, gå under af köld

och umbäranden. Huru länge skola myndigheterna därute låta det gå på sådant sätt, frågar en meddelare till N. S.»

»En af mig känd, trovärdig person skrifver: »Vid mitt besök å Lunds lasarets medicinska afdelning den 28 sistlidne september utbars därifrån liket efter en dagen förut därstädes intagen gammal kvinna från landet, hvilken af fruktan att blifva intagen på fattiggården intagit gift för att i stället förkorta lifvet.»

Ur min egen erfarenhet hämtar jag följande skildring af en »människoboning». I en stuga uppe i en af Hallands gränsocknar mot Västergötland bor en gammal gubbe fullkomligt ensam. Han har enligt uppgift förut af kommunen uppburit 2 kronor i månaden och uppbär nu 5 kronor för samma tid. Stugan äges af kommunen. Den saknar helt och hållet taktäckning. Då den i detta skick är obeboelig, har gubben själf inom densamma af stockar uppfört en låda af ungefär 5 fots höjd, hvars öfverdel uppbäres af några invändigt ställda stolpar, hvars golf är af jord och i hvars dunkel från den öppna dörren tomheten talar sitt tysta språk.

Och så till sist ännu ett exempel på »nödtorftig» fattigvård, meddeladt i G. H. T. den 12 november 1904 efter en uppgift i Barometern: »Jag var nyligen på en stämman i orten, och bland de ärenden, som där handlades, var en fattigvårdsangelägenhet, som tilldrog sig min särskilda uppmärksamhet. En 60—70-årig kvinna, utan något som helst stöd eller skydd, hade af fattigvårdsstyrelsen blifvit tilldelad ett anslag af — 12 kronor pr år. Hon hade förut haft 24 kronor, men på anförda skäl hade man bestämt understödet till 12 kronor. Kvinnan var närvarande och framställde begäran om förhöjning, hvilket ju ej var underligt. Efter många om och men togs ärendet ändtligen upp till behandling och efter en stunds ljudligt resonemang fick den med hopknäppta händer inför stämman stående kvinnan sitt understöd höjdt till 18 kronor.»

Orsaken till här framhållna och helt säkert ännu flere missförhållanden inom fattigvårdens område är att söka delvis i fattigvårdsförordningens affattning och ofullständighet, men icke minst i saknaden af all *effektiv* kontroll däröfver, att icke fattigvårdsförordningens bestämmelser åsidosättas eller vantolkas.

Den kontroll, som redan finnes, är dels olämplig och dels otillräcklig. Den förra egenskapen kan med skäl tilläggas fattigvårdsstyrelsen, då denna institution har att kontrollera sina egna åtgärder. Otillräcklig är såväl prästerskapets, enkannerligen kyrkoherdarnes, som ock Konungens befallningshafvandes tillsyn. Hvad den förra vid-

kommer, har den sin svaghet i prästens ställning till sina församlingsbor. Visserligen säger 1686 års kyrkolag, att »Kyrkoherden skall tillse, att de husarme och tiggare i hans socken ej lämnas oförsörjde», men prästerskapets i det hela taget svaga ställning gent emot den besuttna befolkningen gör nog, såsom ock ett bref af prästerlig hand intygar, att prästen icke alltid härutinnan anser sig kunna väl motsvara de anspråk, man skulle kunna ha rätt att ställa på honom. Om också helt säkert mången prästman gör hvad han under dylika förhållanden förmår och känner med de fattige, saknas nog icke heller exempel på, att kyrkoherden varit den »skarpaste» kommunalmanen.

Den kontroll åter, som enligt § 28 af instruktion för landshöfdingarne den 10 november 1855 tillkommer Konungens befallningshafvande, måste bli ofullständig därför, att Konungens befallningshafvande i allmänhet ingriper först efter anmälan, hvarigenom kontrollen blir rent lokal och tillfällig. Detta förhållande åter har sin grund däri, att Konungens befallningshafvande ej äger några organ för ständig tillsyn öfver fattigvårdsförordningens tillämpning i de olika kommunerna, i det att dess underordnade ha helt andra hufvuduppgifter, som taga deras tid, kraft och intresse i anspråk. Men, säger någon, hvarför ingå då icke flere anmälningar till Konungens befallningshafvande? Vittnar ej detta om att det icke är så illa beställt? Att utomstående personer skulle göra en dylik anmälan, är af rent personliga skäl i allmänhet icke att vänta. Men fattighjonen själfva då? En och annan mera tilltagsen individ tar nog steget, men i det stora hela är en dylik uppmaning till de fattige att klaga sig till sin rätt detsamma som att uppmana den lame att springa.

Förnekas må icke, att i några fall genom Konungens befallningshafvandes ingripande rättelse vunnits, men i huru många fall, där omständigheterna äro och förblifva för Konungens befallningshafvande okända, »gömma ej fattighusen», för att använda en provinsialläkares ord, »ohyggligt mycket lidande, som hvarken präst eller läkare få se». En annan provinsialläkare uttalar sig sålunda: »I en del fall, där de enskildas förmåga, goda vilja och omdöme tydligen saknas, måste det förvåna, att åtgärder för de sjukas vård icke blifvit af vederbörande myndigheter vidtagna.»

Om nu den förefintliga kontrollen vore tillfyllestgörande, hvarför skulle missbelåtenheten gång på gång taga sig uttryck i myndigheters, enskildes och pressens uttalanden? De, som anse, att det öfver hufvud taget är så bra som det kan vara, torde blifva svaret härpå skyldige.

Ett yttrande af medicinalstyrelsen om vården af de sinnesslöe torde med full rätt kunna gälla vår kommunala fattigvård i allmänhet, om hvilken Stockholmstidningen den 4 januari 1905 med anledning af ett fattigvårdsmål i hufvudstaden faller det omdömet, att »det är illa ställdt med vår kommunala fattigvård litet hvarstädes här i landet». Medicinalstyrelsen säger: »Här ifrågavarande undersökning torde hafva gifvit vid handen, att de sinnesslösa inom riket lida af brist på vård eller af vanvård, alltför ofta af upprörande art, i så stor omfattning, att det icke synes ett civiliseradt land värdigt att längre försumma nödiga åtgärder för afhjälpaude af här berörda missförhållanden, hvilka, om de blifva bekanta utomlands, säkerligen och icke utan anledning skola betecknas som föga hedrande för vårt land.»

Det, som saknas, är i första hand ständigt, fristående, obligatorisk tillsyn af för ändamålet utsedde fattigvårdsinspektörer, hvilka icke med denna sin befattning få förena annan syssla af enskild eller offentlig art. De skola aflönas af staten, tillsättas och förses med instruktion af Kungl. Maj:t och skola vara skyldige att hos Konungens befallningshafvande göra de anmälningar och föreslå de rättelser förhållandena å ena eller andra orter kunna påkalla. Rörande inspektörernas antal torde för en tillräckligt verksam kontroll fordras en inspektör för hvarje län, hvarvid dock tvenne mindre län lämpligen kunde sammanslås, på samma gång ett större län uppdelas i tvenne distrikt.

Jag förstår mycket väl, att denna motion vidrör en synnerligen ömtålig punkt — kommunernas fattigvårdskostnader. Jag är fullt medveten om många kommuners dryga skattebördor, men däraf drager jag icke den slutsatsen, att de mest värnlösa bland vårt folk skola blifva de offer, genom hvilkas umbäranden fattigvårdsbudgeten skall hållas tillbaka. Fattigvårdsutgifterna måste regleras på andras bekostnad än fattighjonens. Och huru segsliten än fattigvårdsfrågan visat sig vara, gäller väl äfven om den: fast natten i norden är lång, så blir det dock morgon en gång. Därför är jag benägen att, om också med en viss tvekan, göra följande af en läkare nedskrifna ord till mina: »Jag har den goda tanken om vår tid, att den nog är mogen att på allvar söka fullgöra hvad som klart framstår såsom en oafvislig plikt i humanitært hänseende.»

Då jag har mig bekant, att fattigvårdsförordningen inom vederbörande departement är föremål för revision, och då det förefinnes skäl antaga, att de missförhållanden, jag i motionen framhållit, komma att ägnas vederbörlig uppmärksamhet, begränsar jag mitt förslag till det, som, enligt mitt förmenande, bör vara kärnpunkten i en reviderad för-

ordning om fattigvården, nämligen en fristående och ständig inspektion af fattigvårdsförhållandena i landets olika delar, och som därför inom Riksdagen bör kraftigare betonas, än hvad hittills varit fallet.

Jag dristar alltså hemställa, att Riksdagen ville besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t i samband med pågående revision af nu gällande fattigvårdsförordning låta utarbета förslag till obligatorisk, fristående och ständig inspektion af den kommunala fattigvården antingen efter de grunder denna motion angifver eller såsom Kungl. Maj:t kan finna lämpligast.»

Herr Holmgren anför uti motionen n:o 71:

»Sedan den tid, från hvilken vår fattigvårdsförordning daterar sig, har begreppen människovärde och humanitet undergått väsentlig utveckling. De anspråk nutiden ställer på samhället i fråga om mänsklig och hänsynsfull behandling af dess nödställda medlemmar äro afsevärdt högre än dem, som gällde för trettio, fyrtio år sedan. Under sådana förhållanden är det kanske mindre underligt, att bland dem, som af erfarenhet känna fattigvårdsförordningen, sådan den gestaltar sig i sin praktiska tillämpning, särskildt mångenstädes på landet, knappast mer än en mening råder, nämligen att ifrågavarande lagstiftning står i bjärt och skarp kontrast till nutida rättsmedvetandes kraf.

De brister i fattigvårdslagstiftningen, som motivera en mening sådan som denna, äro många och af olika art. Här må blott framhållas några utaf dem.

Grundsatsen, att hvarje kommun skall sörja för sina fattiga, medför först och främst, som bekant, att de i genomsnitt mindre bemedlade kommunerna, där vanligen ett jämförelsevis stort antal fattiga finnas, få vidkännas öfver höfvan tyngande fattigvårdsbördor. Detta förhållande åter kan ej annat än alltför hårdt fresta på barnhärtighetskänslan inom sådana kommuner. Af ren själfbevaringsdrift tvingas de till inhumanitet mot sina fattiga. En vanlig företeelse är sålunda, att man på allt sätt sträfvar att befria sig från dem som väntas komma att ligga fattigvården till last genom att söka förmå dem att flytta från kommunen, och därvid förfares ofta med sådan intensitet och hänsynslöshet, att man snart sagdt pinar lifvet ur de beklagansvärda föremålen för dylik bearbetning, därest de ej gifva efter för denna. Naturligt är ock, att man för att nedbringa fattigvårdskostnaderna reducerar fattigunderstöden till det minsta möjliga eller ännu mindre; fattigvårdsförordningens »nödtorftig fattigvård» visar sig därvid vara ett synnerligen tånjbart begrepp.

En grundbrist i fattigvårdsförordningen är vidare, att samhällets skyldighet att lämna fattigvård är begränsad inom allt för trång ram: utanför de minderårigas, ålderstignas, sjukas, vanföras och lyttas kategorier finnes förvisso mycken oförvårdad nöd, som med rätta kunde påfordra understöd af det allmänna. Förkastlig är äfven den princip i vår fattigvårdslag, att vid vägradt understöd klagan i sak ej må föras öfver kommunalstämmas med flere kommunala korporationers beslut; om Konungens befallningshafvandes rätt att tillhålla vederbörande att fullgöra sin understödsskyldighet är det bäst att icke tala alltför mycket. Sanningen är den, att all verklig kontroll öfver kommunernas sätt att handhafva fattigvården, all praktisk möjlighet för de behöfvande att gentemot de styrande i kommunerna få rätt, helt och hållet saknas. Hvad som städe visat sig erforderligt för att af en offentlig verksamhet erhålla godt resultat, nämligen effektiv inspektion och möjlighet att få rättelse vid missbruk af verksamheten, känner vår fattigvårdslagstiftning icke till.

En del andra drag hos vårt fattigvårdssystem böra icke alldeles förbigås. Jag vill särskildt framhålla den synnerligen inhumana behandling, som mångenstädes kommer ogifta mödrar till del, något, som icke torde vara den minst bidragande orsaken till de förtviflade steg, hvartill offren för denna inhumanitet alltför ofta drifvas. Här behöfves en ny anda i vårt fattigvårdsväsen. Äfven vill jag fästa uppmärksamheten på det oändliga tvistandet om hemortsrätt, hvarigenom den ena kommunen söker på den andra afbördas sig omtvistade understödstagare, ett förhållande, som lika mycket måste kännas pinsamt för den det gäller, och för öfrigt äfven för de handläggande myndigheterna, som det är opraktiskt — genom ödslande med dyrbar tid, bläck och papper — för att icke säga ömkligt och löjligt! I detta sammanhang må äfven erinras om det så kallade bortauktionerandet af understödstagare äfvensom om systemet med »hemsändande» af de fattiga mellan kommunerna med mera dylikt, hvilket allt hos dem, som sett, huru det praktiseras, näppeligen kunnat annat än väcka harm och blygsel öfver det brutala i vår fattiglagstiftning.

Motioner ha vid flera tillfällen, senast vid förra årets riksdag, väckts angående ändring af detaljer i fattigvårdsförordningen. För min del tviflar jag emellertid på, att man i detta fall skall med nöjaktigt resultat kunna lappa på den gamla kluten. En genomgripande reform är säkerligen här af nöden. Huruvida denna reform bör basera sig på ett öfverflyttande af fattigvården från kommunerna till staten eller ej, därom vill jag icke nu yttra min mening, men äfven om den nuvarande

grunden skulle anses böra bibehållas, erfordras en genomgående revision af hela fattigvårdslagstiftningen för att denna skall kunna bringas i nivå med humanare och modernare åskådningar.

Jag vågar därför hemställa, att Riksdagen behagade besluta skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t täcktes underkasta gällande fattigvårdsförordning och dess praktiska tillämpning en grundlig och allsidig pröfning samt därefter för Riksdagen framlägga förslag till ny fattigvårdslag, hvilken med tillgodogörande af inhemsk såväl som utländsk erfarenhet skall kunna motsvara nutida humanare uppfattning af den fattiges människovärde och rätt.»

Slutligen är herr Ekmans motion, n:o 131, af följande lydelse:

»I skrifvelse af den 12 maj 1899 har Riksdagen hos Konungen anhållit om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag dels till sådan ändring eller förklaring af § 1 uti gällande förordning angående fattigvården, att rätten till fattigvård enligt nämnda paragraf utsträcktes till de fall, då man eller kvinna väl hade förmåga att förvärfva hvad till hans eller hennes uppehälle oundgängligen kräfdes, men uppenbarligen saknade krafter att förvärfva hvad som oundgängligen erfordrades för deras uppehälle, för hvilka han eller hon vore försörjningspliktig, dels ock till skärpta och mera effektiva bestämmelser mot familjeförsörjare, som af lättja eller liknöjdhet försummade sin försörjningsplikt. Förtydliganden eller ändringar i af Riksdagen sålunda angifven riktning skulle säkerligen vara ägnade att afhjälpa allvarliga brister i den nuvarande fattigvårdslagstiftningen. Äfven andra förhållanden synas dock påkalla en omarbetning af fattigvårdsförordningen, hvilken som bekant är af Kungl. Maj:t utgifven redan år 1871 och sålunda nu är mera än 30 år gammal. Äfven beträffande ändringar af några andra §§ i fattigvårdsförordningen, bland dem § 15, har Riksdagen i skrivelser till Kungl. Maj:t gjort framställning.

Den nuvarande tidpunkten synes mig vara särskildt lämplig för åvägbringandet af en revision af fattigvårdsförordningen i dess helhet. Detta icke blott ur den synpunkten, att numera medvetandet om de lyckligare lottades skyldigheter mot de fattiga i samhället är mera spridt än hvad som för cirka 30 år sedan i verkligheten var fallet, utan äfven af det skäl, att man torde hafva all anledning att redan vid innevarande

års riksdag förvänta framläggandet af en Kungl. Maj:ts proposition, afseende en annan fördelning än den hittills gällande af de s. k. brännvinsmedlen och hvarigenom särskildt landsbygden skulle komma i åtnjutande af en väsentligt större andel i dessa medel och därigenom ock beredas ökad förmåga att bära de större utgifter, som måhända en ny, med vår tids humanare åskådning mera öfverensstämmande fattigvårdsförordning skulle medföra.

Utan att kunna ingå på en behandling af alla de skäl, som kunna tala för en omarbetning af fattigvårdsförordningen i dess helhet tillåter jag mig att här anföra en del af de orsaker, som synas mig påkalla, att Riksdagen ej längre må inskränka sig till att endast påyrka en ny formulering af en eller annan paragraf.

I främsta rummet fästes då uppmärksamheten vid det tidigare såväl i Riksdagen som upprepade gånger i pressen framhållna, inom olika delar af vårt land förekommande omänskliga förhållandet, att underhållet af fattighjon genom offentlig auktion öfverlämnas till de lägst bjudande. Det barbariska i detta tillvägagående har så ofta och så kraftigt blifvit framhållet, att man måste förvånas öfver att ännu icke någon förändring i lag till hindrande af denna människohandel blifvit vidtagen. Skulle några exempel på de sorgliga förhållanden, som dessa auktioner medföra, ännu anses behöfliga, så finnas sådana af tillräckligt belysande beskaffenhet i den motion, som vid 1893 års riksdag väcktes i Andra Kammaren och som i riksdagstrycket erhållit nummer 106.

Äfven där fattigvården är på ett mänskligare sätt ordnad, tror jag, att de, som haft tillfälle att taga någon mera ingående kännedom af förhållandena, skola medgifva, att det mången gång inträffar, att de, som äro mest i behof af understöd, endast i otillräcklig grad erhålla sådant.

Enligt fattigvårdsförordningens 1 § skall nödortftig fattigvård lämnas den, som är oförmögen att genom arbete förvärfva hvad till lifvets uppehållande oundgängligen erfordras. Uppfattningen om hvad som menas med »nödortftig fattigvård» är emellertid inom olika orter väsentligt olika.

Förhållandena inom stadssamhällena, särskildt de större, torde härvidlag icke vara så otillfredsställande, om ock äfven där i enstaka fall missförhållanden i af mig afsedd riktning förekommit. Hvad däremot fattigvården på landsbygden vidkommer, så tror jag icke, att det kan förnekas, att där i synnerligen många fall vid bestämmandet af fattigunderstödet storlek tages så godt som uteslutande hänsyn till, hvad man kan förmå den understödssökande att, åtminstone för tillfället, åtnöjas med,

och att ringa om ens något afseende fästes vid hvad som erfordras för att understödet, om ock nödtorftigt, dock under för handen varande förhållanden må kunna anses *tillräckligt*. En följd häraf blir, dels att de till fattigunderstöd berättigade i många fall, för att kunna uppehålla sig, äfven nödgas påkalla den enskilda offervilligheten, dels ock att de, som äga förmåga att kraftigast framhålla sin egen belägenhet eller som lyckats förvärfva goda förespråkare inom fattigvårdsstyrelsen, komma i åtnjutande af ett större underhåll än andra, som äro i minst lika stort behof af understöd, men på grund af egen försagdhet och oförmåga att framhålla sin belägenhet låta sig nöja med ett icke nödtorftigt, utan otillräckligt underhåll.

Att fastställa det understöd, som under alla förhållanden bör utgå, lär icke kunna låta sig göra, men mig synes, att ett stort steg till afhjälpande af det nu framhållna missförhållandet vore taget, om de understödsbehöfvande på grund af de olika behofven kunde af fattigvårdsstyrelserna hänföras till vissa klasser, inom hvilka underhållets *minimum* vore genom förordning fastställt, hvilket dock af fattigvårdsstyrelserna kunde öfverskridas, ehuru endast sålunda att alla till samma klass hörande understödstagare erhöilo lika stort understöd.

En sådan indelning af de understödstagande i klasser skulle göra det möjligt för dem själfva att på förhand bedöma storleken af det understöd, som skulle blifva dem beviljadt, och på samma gång hindra fattigvårdsstyrelserna att för hvarje särskildt fall söka nedpruta understödet under hvad som kan anses rimligt. Fattigvårdsstyrelsen skulle endast hafva att på grund af den understödssökandes förhållanden afgöra, till hvilken klass han eller hon borde hänföras, och därmed vore understödets storlek bestämd, då detsamma vore för alla inom samma klass lika. Endast i de fall, då understödet vore af tillfällig natur och utginge för visst ändamål, vid tillfällig sjukdom, för anskaffande af ved, skodon, medicin eller dylikt, vore, enligt mitt förmenande, en sådan klassificering omöjlig, och fattigvårdsstyrelsen hade att vid sådana särskilda tillfällen jämväl bestämma understödets storlek.

Skulle ett sådant system som det af mig nu antydda vid en omarbetning af fattigvårdsförordningen befinnas tillämpligt, så synes mig, att de ifrågavarande klassernas antal lämpligen kunde bestämmas till följande tre med till beloppet högsta minimum för den första och lägsta för den tredje.

Klass I. Afseende full försörjning, omfattar personer, som äro helt ur stånd att bidraga till sitt eget uppehälle och ej hafva närskylda,

som i någon mån kunna bidra till deras utkomst. (I denna klass ingå alltså äfven samtliga i fattiginrättning under hel försörjning intagna personer, ehuru ej något understöd af dem kontant uppbäres, utan helt utgår in natura.)

Klass II. Afseende större understöd, omfattar dem, som på grund af ålderdomssvaghet, sjukdom eller andra orsaker endast till någon ringa del kunna genom eget arbete bidra till sitt uppehälle eller ock hafva närskylda i sådana omständigheter, att de till en mindre del kunna bidra till deras underhåll.

Klass III. Afseende mindre understöd, omfattar dem, som af under klass II anförda orsaker ej helt kunna försörja sig själfva, men dock genom eget arbete eller närskyldas understöd anses kunna förskaffa sig mera än hälften af hvad som för deras nödtorftiga uppehälle är nödvändigt.

I de flesta landskommuner torde särskild fattigvårdsstyrelse ej förefinnas, och under sådana förhållanden åligger det kommunalnämnden att handhafva skötandet af kommunens fattigvård, men de många uppdrag af annan natur, som denna nämnd har åt sig anförtrodda, föranleda säkerligen, att vid val af ledamöter i nämnden ej tillbörlig hänsyn tages till dessa ledamöters lämplighet att jämväl handhafva skötandet af fattigvården. Denna gren af nämndens verksamhet blir därför omfattad med vida mindre intresse och kanske äfven bristande sakkunskap, än om en särskild fattigvårdsstyrelse vore tillsatt. Mig synes därför, att det är värdt taga under öfvervägande, huruvida ej i hvarje kommun särskild fattigvårdsstyrelse ovillkorligen bör vara tillsatt.

Vid revision af fattigvårdsförordningen torde ock böra undersökas, huruvida icke en förenkling beträffande grunderna för bestämmande af understödstagares hemorts rätt kan åvägabringas. De orättvisor, som ofta äro en följd af de nuvarande bestämmelserna i detta hänseende, torde härigenom kunna undvikas eller åtminstone afsevärdt minskas.

I öfvervägande torde dock böra tagas, huruvida icke den staten redan nu åliggande skyldigheten att i vissa fall godtgöra fattigvårdssamhälle dess kostnader kunde utsträckas, exempelvis till att äfven omfatta kostnaderna för vård af idioter och fallandesjuka.

Hvilka förändringar i fattigvårdsförordningen en omarbetning af densamma än må komma att medföra, så synes det vara önskvärdt, att efterlefvandet af förordningens föreskrifter öfvervakas, och att tillsyn öfvas däröfver att fattighjonens verkligen så vårdas och bekomma det underhåll, som lagen föreskrifver. Detta lär icke lämpligen kunna ske

utan inrättandet af en lämplig inspektion öfver landets fattigvård. I andra länder har man redan tidigare insett nödvändigheten häraf, och sålunda finnes exempelvis i England ett särskildt ämbetsverk för kontrollerande af fattigvårdsstyrelsernas åtgöranden, under det att man i Finland inskränkt sig till, hvad som säkerligen äfven för våra förhållanden borde vara till fyllest, anställandet af en inspektör för fattigvården.

Denna fråga har tidigare varit på tal inom Riksdagen och beröres särskildt såväl uti den af mig här ofvan omnämnda, i Andra Kammaren 1893 väckta motionen n:o 106 som ock uti en vid samma riksdag och i samma kammare väckt motion, hvilken i riksdagstrycket erhållit nummer 95. I den förstnämnda af dessa motioner föreslås en sådan ändring i instruktionen för förste provinsialläkarne, att de jämväl skulle ägna tillsyn åt fattighus, fattiggårdar och arbetshus, eller med andra ord utöfva ett slags inspektion öfver fattigvården i riket. Den sistnämnda motionen åter afser tillsättandet af en eller två fattigvårdsinspektörer för öfvervakande af fattigvårdsväsendet. I samband med en omarbetning af fattigvårdsförordningen torde frågan om åstadkommandet af en inspektion öfver fattigvårdsväsendet böra till pröfning upptagas.

Under hänvisning till hvad jag sålunda tillåtit mig anföra, hemställer jag, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till ny förordning angående fattigvården.»

Efter den 9 juni 1871, då förordningen angående fattigvården i riket af den 13 juli 1853 upphäfdes och ny förordning i ämnet utfärdades, har fattigvårdslagstiftningen undergått en del ändringar, men dessa ändringar hafva, om än rätt viktiga, dock icke ägt någon djupgående, central betydelse för fattigvårdsväsendets ordnande i det hela.

Emellertid har genom den i herr Ekmans förevarande motion omnämnda Riksdagens skrifvelse till Konungen af den 12 maj 1899 ifrågasatts en lagstiftningsåtgärd, som träffar en af de väsentligaste grunderna för fattigvårdsväsendet, nämligen den, efter hvilken gränsen uppdrages mellan obligatorisk och fakultativ fattigvård. Utskottet, som i fråga om denna framställnings närmare innehåll hänvisar till motionen, vill tillika erinra därom, att Riksdagen hos Kungl. Maj:t anhållit om fattigvårdsförordningens ändring äfven i andra afseenden samt att jämväl dessa frågor ännu äro under behandling hos Kungl. Maj:t. En af dessa,

*Utskottets
yttrande.*

hvarom förmåles i ofvan åberopade skrifvelse, afser skärpta och mer effektiva bestämmelser mot familjeförsörjare, som af lättja eller liknöjdhet försumma sin försörjningsplikt. Vidare har Riksdagen i skrifvelse den 19 april 1901 anhållit, det Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruledes genom ändring af gällande fattigvårdsförordning kunde vinnas skärpta och mer effektiva bestämmelser mot sådana fäder till oäkta barn, som af lättja eller liknöjdhet försummade sin försörjningsplikt. I skrifvelse den 17 maj 1901 har Riksdagen gjort framställning i anledning af de olägenheter, som för gränskommunerna äro förenade med skyldigheten att utgifva fattigvård till från utlandet dit förpassade nödställda svenske undersåtar; och slutligen har Riksdagen i skrifvelse den 12 april 1902 hos Kungl. Maj:t begärt utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till sådan ändring af gällande lagstiftning om kvinnas valbarhet till ledamot i fattigvårdsstyrelse, att dylik befogenhet otvetydigt må tillkomma äfven gift kvinna.

Ytterligare ändringar af fattigvårdsförordningen i fråga om behandling af minderåriga barn m. m. hafva blifvit hos Kungl. Maj:t föreslagna af kommittén för ordnande af fosterbarnsvården m. m., och frågan om dessa ändringar, bland hvilka utskottet får tillfälle att här nedan vidare omnämna en, är fortfarande beroende på Kungl. Maj:ts pröfning.

Det är alltså flera fattigvårdslagstiftningsärenden, delvis af ingripande betydelse, som nu hvila hos regeringen.

Emellertid torde det icke kunna förnekas, att skäl förefinnas till äfven andra ändringar af fattigvårdsförordningen än de sålunda ifrågasatta. Åtskilliga af de förhållanden, som af motionärerna beröras, synas utskottet kräfvat ett ingripande från lagstiftningens sida.

Innehållet i de tre motionerna berör tre hufvudfrågor: förhållandet mellan kommunerna och de till kommunal fattigvård hänvisade, hvartill bland annat hör statskontrollen öfver dylik fattigvård; förhållandet i öfrigt mellan kommunerna, å ena, samt staten, å den andra sidan, med afseende å fattigvården; och förhållandet i sistnämnda hänseende mellan kommunerna inbördes.

Till den första frågan hänföra sig herr Holmgrens framställning därom att samhällets skyldighet att lämna fattigvård vore begränsad inom en för trång ram, hvarmed hans anmärkning om förekommande inhuman behandling af ogifta mödrar synes äga ett visst sammanhang; ett af herr Ekman framställt förslag, som gäller fattigvårdens innehåll och beskaffenhet, nämligen angående fastställande af vissa normalstater för särskilda klasser af understödstagare; vidare hvad motionerna innehålla om en viss form för fattigvårdens utanordnande, nämligen medelst

utackordering efter inhämtande af anbud å offentlig auktion; herr Ekman's förslag beträffande obligatoriskt särskiljande af fattigvårdens handhafvande från annan kommunal förvaltning; och slutligen en framställning af alla motionärerna om den för gällande bestämmelsers efterlefnad erforderliga kontroll, för hvars utövande de föreslå en effektiv inspektion, hvarjämte herr Holmgren synes vilja bereda fattigvårdssökande rätt att hos ämbetsmyndighet söka ändring i de kommunala myndigheternas beslut beträffande sökt fattigvård.

Den andra frågan beröres af hvad herr Holmgren yttrat därom att staten möjligen bör öfvertaga all fattigvård och herr Ekman's maning att öfverväga, huruvida icke den staten redan nu åliggande skyldighet att i vissa fall godtgöra fattigvårdssamhälle dess kostnad kunde utsträckas exempelvis till att omfatta kostnaderna för vård af idioter och fallandesjuka.

I det tredje hufvudspörsmålet innefattas hvad herrar Ekman och Holmgren anført i fråga om understödstagares hemortsrätt.

När utskottet nu ingår i bedömande af ofvannämnda punkter och hvad med dem kan äga sammanhang, anmärkes beträffande frågan om gränserna för den så kallade obligatoriska fattigvården, att, då, såsom förut nämnts, Riksdagen nyligen begärt Kungl. Maj:ts förslag om lagändring i detta afseende, herr Holmgrens framställning i denna del icke synes böra föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Vidkommande därefter herr Ekman's förslag om normalstater må följande anföras. Det ligger vikt därpå, att de hjälpbehövande ej kunna af det offentliga påräkna rikligare understöd än nödortig fattigvård eller hvad till lifvets uppehållande erfordras. En motsatt ordning är nämligen ägnad att skapa missförhållanden af såväl moralisk som ekonomisk natur, emedan den så lätt till lättja och liknöjdhet förleder många, som eljest skulle söka genom sparsamhet och arbetsamhet betrygga sin ställning. Det gäller å andra sidan visserligen för en klok fattigvårdslagstiftning att med undvikande af dessa olägenheter förekomma, att understödstagarne nedpressas under existensminimum i deras ort. Att ej hos oss all fara i sistnämnda riktning är utesluten, synes utskottet på grund af motionärernas framställning och i öfrigt för utskottet kända förhållanden uppenbart. Det är till afhjälpan af detta missförhållande, och till vinnande af en mer rättvis fördelning af understöd, som ifrågasvarande förslag om fastställande genom allmän förordning af normalstater för efter gängse sed i tre klasser indelade understödstagare blifvit framställt. Det vill emellertid synas utskottet, som man med

anlitande af denna utväg utsatte sig för den ej mindre fara i motsatt riktning, hvarom här ofvan förmäles, och i hvarje fall torde den rådande stora olikheten med afseende å lefnadsvillkoren i skilda delar af riket bereda stora svårigheter vid utförande af hvad motionären föreslagit, i följd hvaraf utskottet finner förslaget ej böra förordas.

Frågan om förbud mot så kallad bortauktionering af fattighjon har förut varit underställd Riksdagens bedömande, senast vid 1904 års riksdag. Lagutskottet, till hvars förberedande handläggning frågan hänvisats, omnämnde dess behandling vid 1879 års riksdag samt hos kommittén för ordnande af fosterbarnsvården m. m., som i ett ännu hos Kungl. Maj:t hvilande förslag hemställt om dylikt förbud i fråga om minderårige; hvarefter utskottet för egen del anförde följande: »Jämväl utskottet anser offentligt köpslagande å auktion om de beklagansvärda fattighjonerna, de må vara barn eller äldre personer, upprörande och stridande mot de grundsatser, hvarå fattigvårdslagstiftningen hvilar. Äfven om man, så länge ett fattigvårdssamhälle har rätt att bestrida sin försörjningsskyldighet genom utackordering, ej skäligen kan beröfva samhället rätten att genom upptagande af anbud bereda sig tillfälle att billigast fullgöra sin skyldighet, bör åtminstone enligt utskottets mening all anstötlighet vid anbudens upptagande förekommas. Anledning till någon åtgärd från Riksdagens sida i förevarande ämne lärer emellertid icke föreligga vid ofvanangifna förhållande, att frågan om förbud mot så kallad bortauktionering af barn — vid hvars öfvervägande lämpligheten af bestämmelser i nu förevarande hänseende jämväl i fråga om andra fattighjon än barn utan tvifvel kommer under bedömande — redan är föremål för Kungl. Maj:ts pröfning.» Det nuvarande lagutskottet bedömer det auktionsmässiga förfarandet vid inhämtande af anbud om fattighjons utackordering på alldeles samma sätt som 1904 års lagutskott, hvars ofvan anförda yttrande utskottet följaktligen tillåter sig att i denna del åberopa; hvarjämte utskottet vill erinra därom, att norsk lag upptager förbud mot dylikt förfarande. Däremot kan utskottet icke dela den uttalade åsikten, att anledning till åtgärd från Riksdagens sida ej förefunnes. Vål lärer det kunna förväntas, att Kungl. Maj:t i anledning af ofvan nämnda förslag tager under öfvervägande äfven frågan om förbud mot »bortauktionering» af ej minderårige fattighjon, men det torde icke desto mindre vara lämpligt, att, därest Riksdagen anser ett dylikt förbud böra meddelas, dess åsikt härom varder för Kungl. Maj:t uttalad, och synes det än mer påkalladt, att detta ej underlåtes, för den händelse Riksdagen nu skulle

finna anledning att underställa andra fattigvårdsfrågor Kungl. Maj:ts pröfning.

Af den af herr Ekman föreslagna lagändring, att fattigvårdsbestyret skulle i hvarje fattigvårdssamhälle vara anförtrodt åt en särskildt för detta ändamål tillsatt styrelse, är enligt utskottets åsikt någon afsevärd fördel för fattigvården ej att förvänta. Däremot synes det utskottet kunna befaras, att en dylik lagändring skulle verka betungande i en del landskommuner med ringa antal invånare, där sannolikt svårigheter skulle uppstå att med lämpliga personer besätta posterna i flera kommunalstyrelser än de nu befintliga. I följd häraf kan utskottet ej skänka förslaget sitt understöd.

För betryggande af ett riktigt handhavande af fattigvården bör finnas en verksam kontroll öfver fattigvårdsmyndigheterna. Kontrollen är nu ålagd dels församligens kyrkoherde, i fråga om hvars ställning i detta afseende åberopas ett af motionären herr Ohlsson anfördt stadgande ur kyrkolagen samt 10 § 3 mom. fattigvårdsförordningen, enligt hvilket kyrkoherden äger deltaga i fattigvårdsstyrelses förhandlingar och beslut, och dels Kungl. Maj:ts befallningshafvande, kronofogdar, länsmän och annan polismyndighet enligt 28 § instruktionen för landshöfdingarne den 10 november 1855, 9 § 3 st. och 46 § 4 st. fattigvårdsförordningen, 14 § instruktionen för kronofogdarne den 10 november 1855, 4 § 3 mom. instruktionen för kronolänsmännen af nämnda dag och särskilda för städerna gällande författningar. I detta sammanhang må ock erinras, att enligt 11 § fattigvårdsförordningen anmälan om behof af fattigvård må göras direkt hos polismyndighet eller dess betjante, som, där omständigheterna synas påkalla åtgärd af fattigvårdsstyrelsen, densamma därom underrättar. Lagen om skydd för fosterbarn den 6 juni 1902 innehåller bestämmelser, ägnade att bereda kontroll öfver minderårige understödstagares vård; och på grund af de genom instruktionen för läkare, som äro för hälso- och sjukvården inom visst område anställde, äfvensom för andre, som utöfva läkekonsten, af den 31 oktober 1890 förste provinsialläkare och provinsialläkare ålagda allmänna skyldigheter torde man böra kunna påräkna en viss sanitetskontroll från deras sida äfven i fråga om den allmänna fattigvården.

Fordran å skärpt kontroll synes emellertid vara i rådande missförhållanden så väl grundad, att den icke låter sig afvisa.

Såsom redan vid ifrågavarande ämnes behandling vid 1893 års riksdag framhölls, torde det vara erforderligt, att, om kontrollen skall

blifva rättvis och välgörande, man har att taga hänsyn till de för hvarje ort rådande olika lefnadsvillkoren och öfriga förhållanden för att därefter med ledning häraf kunna skyndsamt och med sakkänedom ingripa. Af denna anledning torde, därest en fristående inspektion skall ordnas i vårt vidsträckta land, hvarest befolkningens lefnadsförhållanden äro så växlande från den ena landsändan till den andra, man icke kunna undgå att, såsom motionären herr Ohlsson ock ifrågasatt, förordna ett flertal inspektörer. Genomförandet af en fristående inspektion synes alltså komma att kräfva högst betydliga kostnader; och likväl torde man på den vägen ej lyckas skapa en verksam kontroll öfver den hos oss, äfven då det är fråga om full försörjning, rätt vanliga »öppna» eller utom fattigvårdsanstalt meddelade fattigvården, hvilken i åtskilliga fall torde vara bättre lämpad för våra förhållanden än »den slutna» och följaktligen i dylika fall ej bör af den senare undanträngas.

Det synes utskottet, som om man med mindre ekonomisk uppoffring än den, som en fristående inspektion kräfver, skulle kunna få till stånd en verksam och god kontroll. Man har enligt utskottets åsikt att bygga vidare på den grund, som redan är lagd, genom att till de i ämnet gällande bestämmelser foga andra, ägnade dels att framkalla en mer än hittills oafåtlig och initiativrik verksamhet af de fattigvårdens utöfning kontrollerande myndigheterna och dels att för de understödssökande, som anse sig hafva anledning vända sig till dessa myndigheter med någon framställning, än tydligare utmärka deras rätt härtill med anvisande af härför lämplig utväg.

Efter det en verksam kontroll genom dylika åtgärder blifvit genomförd, torde det ej vidare vara något att invända mot bibehållande af det af motionären herr Holmgren klandrade stadgandet i fattigvårdsförordningen, att klagan öfver hvad kommunalstämma eller därmed jämnställda kommunala myndigheter beslutit i anledning af en på hjälpsökandes begäran gjord underställning af fattigvårdsstyrelses beslut ej får anföras i andra fall, än att klaganden tilltror sig kunna visa, att beslutet ej i laga ordning tillkommit. Detta stadgande har införts i vår lagstiftning genom 1871 års förordning, och en af Kungl. Maj:t tillsatt kommitté, hvars förslag ligger till grund för nämnda förordning, framhöll såsom skäl för stadgandet, att härigenom undvekes olägliga tvister, utdragna genom alla instanser mellan en hjälpsökande, å ena, och en kommun, å andra sidan, samt att Kungl. Maj:ts befallningshafvande befriades från honom eljest åliggande skyldighet att, huru

orimliga de för ändringssökande anförda skäl än vore, dock meddela särskildt beslut jämte besvärshänvisning.

Blott och bart genom en ökad kontroll öfver fattigvårdens handhafvande torde man emellertid icke kunna nå det önskade målet att åstadkomma en fullt tillfredsställande vård af de fattige. Man måste, om syftet skall vinnas, äfven söka få saken så ordnad, att fattigvårdsbördan kan bäras utan känning af alltför hårdt tryck, något, som är af betydelse ej mindre för de hjälpbehöfvande än för dem, som hafva att bringa hjälp. I detta afseende torde det vara illa ställt i många delar af vårt land, och i åtskilliga orter torde fattigvårdstungan vara rent af olidligt tryckande. För afhjälpan af detta missförhållande erbjuda sig medel af olika slag, och torde Riksdagen i anledning af en inom Andra Kammaren af herr M. Matsson m. fl. väckt och till tillfälligt utskott hänvisad motion få tillfälle att närmare bedöma sådana. Men äfven förevarande till lagutskottet öfverlämnade motioner behandla ämnet.

Den af herr Holmgren antydda utvägen att å staten öfverflytta hela fattigvårdsbördan torde af flera skäl ej böra anlitas. Att här redogöra för dessa skäl torde ej vara af nöden, då motionären ej ens angifvit sin egen ställning till frågan.

Hvad herr Ekman föreslagit i förevarande afseende synes däremot värdt att taga under öfvervägande.

Därigenom att meddellöse sinnessjuke, i den mån utrymme finnes, mottagas till vård mot en ringa afgift å statens hospital och asyler, bereder staten lättnad i kostnaderna för dylika personers vård, hvilket i fråga om de till fattigvården hemfallne kommer vederbörande fattigvårdssamhällen till godo; och genom förestående utvidgning af statens berörda anstalter torde allt större del af kommunernas börda i detta hänseende blifva från dem aflyftad. Herr Ekmans förslag, att staten skulle i än vidare mån för kommunerna underlätta vården af abnorma fattige personer, synes utskottet anvisa ett steg i rätt riktning, därvid statens mellankomst kan ske ej blott under sådan form, som i fråga om sinnessjuke eller den redan i detta fall anlidade formen af understöd till privata anstalter, utan äfven på sådant sätt, som motionären ifrågasatt, eller därigenom, att den staten redan nu i vissa fall åliggande skyldigheten att godtgöra fattigvårdssamhälle dess kostnader utsträcker att omfatta exempelvis utgifterna för vård af idioter och fallandesjuka. Ett stadgande om dylik ersättningsskyldighet skulle naturligen i sin mån främja det offentliga intresset af inskränkning i det besvär, som hemortsutredningar föranleda för myndigheterna; och för att stadgan-

det skulle kunna så fullständigt som möjligt öfva verkningar i detta afseende, borde saken så ordnas, att, då en för den nödstälde i fattigvårdsafseende främmande kommun meddelat honom understöd, denna kommun kunde erhålla godtgörelse direkt af statsmedel.

Beträffande nyssnämnda af motionären herr Ekman åsyftade fall, i hvilka godtgörelse af statsmedel enligt gällande bestämmelser kan påräknas, må här erinras, att detta kan ske bland annat enligt 31 § 2 mom. fattigvårdsförordningen i fråga om fattigvårdskostnad för personer, hvilka oafbrutet under minst fem år vistats utom det fattigvårdssamhälle, hvarest de äga hemortsrätt, dock endast såframt samhället är af fattigvård synnerligen betungadt »eller ock den eller de personer, hvilka, enligt hvad ofvan sägs, varit borta från samhället, under samma tid oafbrutet vistats utom riket» och endast i den mån för sådant ändamål anslagna medel lämna tillgång och Kungl. Maj:t pröfvar skäligt. De inom citat ställda orden hafva genom en förordning af den 13 juli 1887 blifvit på Riksdagens föranstaltande tillagda. När alltså år 1887 fastslogs, att, därest en person under minst fem år oafbrutet vistats ej blott utom sin kommun, utan äfven utom riket, ersättning får utgå oberoende däraf, huruvida samhället är af fattigvård synnerligen betungadt eller ej, förefaller det naturligt att fortgå i en riktning, hvari man sålunda redan slagit in, och förklara, att, så snart en person oafbrutet under fem år vistats utom den kommun, där han har hemortsrätt, denna kommun må kunna påräkna ersättning af statsmedel för kostnad i anledning af honom senare lämnad fattigvård.

Af frågan om kommunernas ställning inbördes med hänsyn till fattigvårdsförhållanden beröres i förevarande motioner endast den del, som har afseende å nödställdes hemortsrätt. Herr Ekman har klandrat de nu gällande bestämmelserna, såsom ledande till orättvisor, under det herr Holmgren riktat sin anmärkning mot de olägenheter, som äro förenade med »det oändliga tvistandet om hemortsrätt». Ingen af motionärerna lämnar närmare anvisning, huru enligt hans mening de öfverklagade missförhållandena skola afhjälpas.

Den äfven enligt 1871 års förordning gällande hufvudbestämmelsen med afseende å hemortsrätt, att enhvar i fråga om fattigvård har hemortsrätt i det fattigvårdssamhälle, där han senast författningsenligt blifvit eller bort blifva mantalsskrifven, har tillämpats från det förordningen om fattigvården i riket af den 13 juli 1853 trädde i kraft. Förut gällde enligt förordningen den 25 maj 1847, att enhvar skulle i fråga om fattigförsörjning tillhöra det fattigvårdssamhälle, hvarest han

sist under tre på hvarandra följande år stadigt vistats. I alla de åberopade förordningarne återfinnas stadganden därom, att under viss tid åtnjuten fattigvård kan hindra hemortsrätts uppkomst, men deras begränsning af den i detta afseende kritiska tiden är olika och enligt 1853 års förordning mer snäf än enligt 1871 års. Enligt den Rikets ständers skrifvelse, som föranledde utarbetandet af 1853 års förordning med dess nya grundsats angående förvärf af hemortsrätt, hade ständerna önskat nämnda princip tillämpad i förening med en annan, som emellertid ej vann Kungl. Maj:ts bifall, nämligen den i 1788 års kungörelse upptagna, men år 1847 åter förkastade, att fri inflyttningsrätt i kommun ej under alla förhållanden skulle äga rum. Det dröjde ej länge, innan missnöje med den år 1853 införda nya ordningen yppades. Då Riksdagen slutligen i skrifvelse till Konungen af den 13 maj 1869 anhöll om utarbetandet af ny fattigvårdsförordning, framhöll Riksdagen, hurusom den år 1853 vedertagna grundsatsen syntes gynna de fattigvårdssamhällen, hvilka ville göra sig kvitt synbarligen snart till fattigvården hemfallande personer genom att afbördas dem å annat fattigvårdssamhälle; och föreslog Riksdagen, att hemortsrätten skulle anses förvärfvad i det fattigvårdssamhälle, där någon vid två på hvarandra följande mantalskrifningar senast varit eller bort vara mantalsskrifven. I öfverensstämmelse härmed var Kungl. Maj:ts proposition till 1871 års Riksdag affattad, men sedan lagutskottet, med biträdande af en i kommittébetänkande af den 5 december 1870 och af kammarrätten vid lagstiftningsärendets förberedande behandling uttalad åsikt, förordad bibehållandet af bestämmelsen om *en* mantalsskrifning såsom grund för hemortsrätt, blef detta Riksdagens beslut, som af Kungl. Maj:t sanktionerades.

De två olika sätt för ordnande af hemortsrätten, hvilka vid 1871 års riksdag togos under öfvervägande, utgöra tillämpning af två väsentligen skilda grundsatser. Den ena, hvilken lagstiftaren gjorde till sin, är den, att enhvar enligt regeln bör i afseende å fattigvård anses höra till den kommun, dit han i allmänhet i borgerligt afseende hör. Den andra utgår från känslan af det obilliga däri, att en kommun belastas med fattigvård åt personer, som, ehuru i borgerligt hänseende upptagna i kommunen, dock kunna anses för densamma skäligen främmande. Utskottet för sin del finner den förra grundsatsen ej vidare böra upprätthållas. Från den i enlighet med densamma uppställda hufvudregeln i fråga om förvärfvande af hemortsrätt göras visserligen undantag, bland annat, såsom förut antydts, genom stadgande, att under viss tid åtnjuten fattigvård hindrar hemortsrätts uppkomst.

Men därigenom undvikas ej de menliga verkningarna af hufvudregeln. Vid gällande bestämmelsers tillämpning t. ex. å en person, som mantals-skrifves i ett samhälle, men kort därefter åter utflyttar samt tillbringar större delen af det år, för hvilket mantalsskrifning skett, i annan kommun utan att åtnjuta fattigvård, kommer det att inträffa, att han i fråga om *dels* näst därpå följande år och — om ny hemorts rätt ej bevisligen förvärfvas — *dels* äfven senare åtnjuten obligatorisk fattigvård faller förstnämnda kommun till last. För undvikande af dylika obilligheter har i allmänhet den utländska lagstiftningen, såvidt utskottet tagit del däraf, anslutit sig till den andra af ifrågavarande två principer. Af de skandinaviska länderna har Finland en hufvudregel, liknande vår, men i Norge och Danmark äro förhållandena reglerade på annat sätt. Enligt den norska lagen af den 19 maj 1900 vinnes hemorts rätt genom att efter fyllda 15 år hafva i två på hvarandra följande år haft stadigt hemvist i ett fattigvårdssamhälle utan att för sig själf, hustru eller minderårigt barn hafva åtnjutit fattigvård. Hemorts rätt förloras genom tio års oafbruten vistelse utom hemorten. Den danska lagen af den 9 april 1891 ger en nödställd person hemorts rätt i den kommun, där han efter uppnådd 18 års ålder senast har haft 5 års oafbrutet stadigt hemvist utan att under denna tid hafva åtnjutit fattigvård.

Enligt lag af den 6 juni 1870 (ny edition af den 12 mars 1894), hvilken lag gäller för större delen af det tyska riket, förvärfvar hvar och en, som inom ett primärt fattigvårdssamhälle (Ortsarmenverband) efter fyllda 18 år oafbrutet två år har sin vanliga uppehållsort, därigenom hemorts rätt. Den, som efter uppnådd 18 års ålder två år i följd vistas utom det fattigvårdssamhälle han tillhör, förlorar sin hemorts rätt därstädes; och om han under tiden ej vunnit hemorts rätt i annat primärt fattigvårdssamhälle, blir det fattigvårdssamhälle af högre ordning (Landarmenverband), inom hvilket hans behof af fattigvård yppades, skyldigt att bekosta fattigvården. Åtnjuten fattigvård under de för förvärf och förlust af hemorts rätt relevanta tiderna antingen blott uppehåller dessa tiders utlöpande, därigenom att den tid, under hvilken understödet åtnjutes, ej medräknas, eller afbryter tiderna.

Genom anförda norska och tyska bestämmelser om förlust af hemorts rätt har man förekommit eller minskat den obillighet, som mer svåruppfyllda villkor för förvärf af hemorts rätt onekligen äro ägnade att framkalla, nämligen ett alltför betungande ansvar för utflyttade personers fattigvård. På samma gång vinnes med dylika bestämmelser en reducering af tvisteförfarandet i fråga om ersättning för fattigvård.

Att emellertid närmare afhandla frågan, huruvida någon af nyssnämnda lagstiftningar bör tagas till förebild för en behöflig ändring af vår egen fattigvårdslagstiftning, eller huruvida en lösning af detta spörsmål bör ske på annat sätt, därtill erfordras en grundligare utredning af lithörande förhållanden, än den, utskottet är i tillfälle att åstadkomma.

Beträffande grunderna för hemortsrätt framställa sig äfven andra spörsmål än de hittills berörda. Exempelvis må nännas frågan om den ställning, som bör tillkomma genom obotlig sjukdom till arbete oförmögen person, hvilkens vård utom anstalt bekostas af annan; än vidare frågan om hemortsrätt för minderåriga barn, efter det deras moder viss kortare tid efter åtnjuten fattigvård ingått äktenskap med annan än barnens fader. Det synes äfven böra tagas under öfvervägande, huruvida ej särskilda bestämmelser kunna och böra meddelas till förekommande däraf, att kommunernas målsmän söka i egennyttigt syfte inverka med afseende å för hemortsrätt grundläggande förhållanden, hvilka helt böra vara beroende af de eventuella understödstagarnes fria vilja.

Grunderna för hemortsrätt böra enligt utskottets åsikt fastställas så, som omsorgen för en rättvis fördelning af ansvaret anbefaller. Men, i den mån sådant låter härmed förena sig, böra de bestämmas på ett sätt, som är ägnadt att till antal och vidlyftighet inskränka tvisterna mellan kommunerna. Dessa tvister äro för myndigheterna synnerligen besvärande. I många fall erfordras i ett och samma mål pröfning och beslut af ett flertal länsstyrelser; och det händer, att hvart och ett af dessa beslut föregås af polisundersökningar i åtskilliga orter af länet. Af hvad som kan göras till lättnad i detta afseende bör alltså intet underlåtas. I många mål försvåras utredningen väsentligen däri genom att sökande fattigvårdsstyrelsen försummat att af understödstagaren — som senare afvikit eller dött — inhämta uttömmande upplysningar. Detta leder äfven mången gång till materiell orättvisa, emedan ersättningsskyldighet åläggas en kommun, som, om fullständiga upplysningar införskaffats, kunnat leda ansvaret öfver å annat samhälle, där understödstagaren senare vistats. Sådant skulle kunna förebyggas genom skärpta föreskrifter om den sökande fattigvårdsstyrelsens skyldigheter med afseende å utredningen om den nödställdes lefnadsförhållanden.

Under återopande af hvad sålunda anförts och då det enligt utskottets mening icke är ådagalagdt, att, såsom två af motionärerna, herrar Holmgren och Ekman, ifrågasatt, en fullständig omarbetning af

fattigvårdsförordningen vore erforderlig för vinnande af nödig rättelse af anmärkta missförhållanden, i följd hvaraf utskottet ej kan lämna sitt understöd åt dessa motionärers förslag om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om en allmän revision af ifrågavarande författning, får lagutskottet i anledning af förevarande motioner hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till *dels* ändrade bestämmelser beträffande hemortsrätt i fråga om fattigvård och rörande förhållanden, som därmed äga sammanhang, hvilka bestämmelser böra upptaga strängare villkor för hemortsrätts uppkomst än de nu i ämnet gällande och vara ägnade att såvidt ske kan inskränka och förenkla tvisterna mellan kommunerna om ersättning för lämnad fattigvård, *och dels* föreskrifter i syfte: *att* den i 31 § 2 mom. förordningen angående fattigvården upptagna grundsats, enligt hvilken fattigvårdssamhälle kan påräkna ersättning af statsmedel för viss fattigvårdskostnad, må utsträckas att gälla obehörigt i fråga om fattigvårdskostnad, som fattigvårdssamhälle måst vidkännas för den eller de samhället i fattigvårdshänseende tillhörande personer, hvilka, enligt hvad i åberopade lagrum sägs, varit borta från samhället viss tid; *att* fattigvårdssamhälle berättigas till godtgörelse af staten för kostnader i anledning af fattigvård åt sinnesslöe personer och fallandesjuke och med dylika personer jämförliche; *att* öfvervakandet däraf, att fattigvården utöfvas i enlighet med gällande bestämmelser, varder skärpt och förbättradt, dock utan anlitan de af för detta ändamål särskildt tillsatte tjänstemän; *samt att*, då fattigvårdsstyrelse vill till enskild person uttinga hjälpbehöfvande, auktion ej må anställas för erhållande af anbud.

Stockholm den 28 april 1905.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservation

af herrar *Lindhagen* och *Trana* beträffande vissa delar af motive-
ringen, hvarjämte de i afseende å utskottets hemställan velat göra den
erinran, att det syntes dem tvifvelaktigt, huruvida någon effektiv kon-
troll öfver fattigvårdens handhafvande kunde vinnas annorledes än
genom anordnandet af en särskild inspektion.

Herr *F. Andersson* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit
i ärendets behandling inom utskottet och herr *Segerdahl*, att han icke
deltagit i dess slutliga handläggning.